

TÁC ĐỘNG CỦA ĐÔ THỊ HÓA ĐẾN MÔI TRƯỜNG

Lưu Thị Trúc Quyên, Nguyễn Thị Phương Thảo, Nguyễn Thu Thảo,
Nguyễn Đức Thanh, Ngô Mỹ Tâm, Nguyễn Thị Thương, Hoàng Bích Thủy, Nguyễn Phúc
Thư, Phạm Minh Thu, Trịnh Minh Thúy

Đại học Quốc gia Hà Nội
Hà Nội, ngày 10 tháng 1 năm 2022

Preprint DOI:

Các thành phố lớn luôn được ví như là “những nhà lãnh đạo toàn cầu” và luôn có các chính sách đổi mới- thứ đang ngày càng vượt qua ranh giới của các quốc gia, đồng thời là định hình của các xu hướng trong nước và quốc tế. Hơn một nửa dân số thế giới hiện nay đang sống ở các khu vực thành thị; và tính đến năm 2050, con số này có thể tăng đến hơn sáu tỷ người (Adrienne Arsht Latin America Center, 2014). Từ đó ta có thể thấy quá trình đô thị hóa ngày càng diễn ra nhanh chóng, dồn dập, để rồi dẫn đến việc đô thị hóa vô tổ chức.

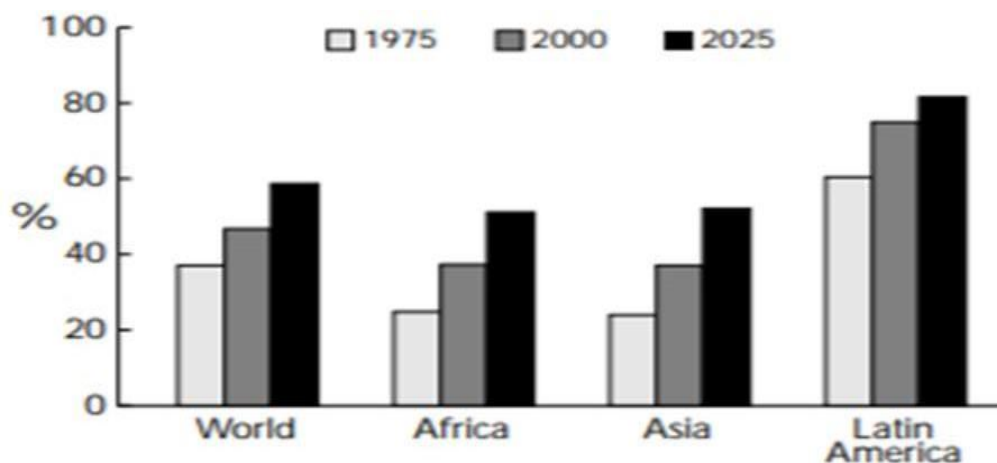
Đô thị hóa tự phát là một điều rất nguy hiểm, đáng báo động và ảnh hưởng rất tiêu cực đến con người, xã hội, đặc biệt là về môi trường nói chung. Người ta ước tính rằng gần 40% các đô thị mở rộng trên thế giới có thể ở trong các khu ổ chuột, làm trầm trọng thêm sự chênh lệch kinh tế và tình trạng mất vệ sinh. Nhiều thành phố nằm ở các khu vực ven biển hoặc trên các bờ sông cũng có thể dễ bị ảnh hưởng bởi thiên tai như bão, lở xoáy và lũ lụt. Tương tự như vậy, cơ sở hạ tầng đô thị kém - chẳng hạn như hệ thống đường điện chằng chịt, nguy hiểm, gây mất an toàn; đường xá tắc nghẽn, giao thông công cộng kém; trường học thiếu thốn... đã làm giảm khả năng sống, phát triển toàn diện của con người (Thangavel Palanivel, 2017). Trong những ảnh hưởng tiêu cực của đô thị hóa vô tổ chức đến con người, sâu xa hơn là môi trường, ở bài tiểu luận này chúng tôi tập trung vào việc phân tích quá trình đô thị hóa tự phát, không có kế hoạch ở khu vực Mỹ Latinh- ảnh hưởng rất lớn đến môi trường, thiên nhiên.

Hình 1. Khu ổ chuột ở Caracas ở Venezuela. Nguồn: Taxi to Caracas

[Taxi to Caracas - Slums](#)

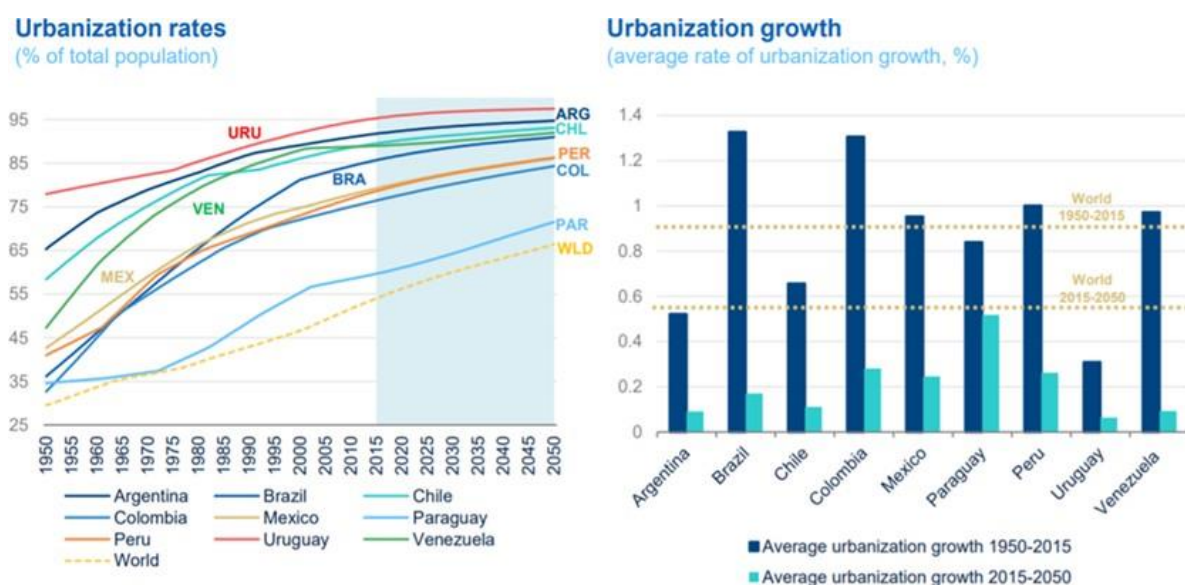
Thật vậy, Mỹ Latinh cho đến nay đã trở thành khu vực có mức đô thị hóa cao nhất trong các nước phát triển với 75% dân số sống ở các khu vực thành thị, gấp gần ba lần so với châu Phi và châu Á. Các báo cáo chỉ ra rằng đến năm 2025, khoảng 82% dân số Mỹ Latinh sẽ sống ở các khu vực thành thị. Điều đó có nghĩa là khi đó, dân số của Mỹ Latinh sống ở các khu đô thị sẽ nhiều hơn gấp hai lần so với khu vực châu Á và châu Phi (Ruel, 2016).

Hình 2. Tỷ lệ phần trăm của dân số sống ở khu đô thị qua từng khu vực (1975- 2025)

Nguồn (Ruel, 2016)

Theo nghiên cứu của BBAV Group, Mỹ Latinh đã chứng kiến tốc độ phát triển đô thị nhanh nhất trong lịch sử. Cả tỷ lệ gia tăng tự nhiên và tỷ lệ di cư từ nông thôn-thành thị đều rất cao. Các nước Mỹ Latinh đã chuyển từ chủ yếu là nông thôn sang chủ yếu là thành thị trong vòng vài thập kỷ, với mật độ dân số đô thị cao ở các thành phố: hơn một triệu dân (UNCHS, 1996). Ví dụ, mức độ đô thị hóa ở Brazil đã tăng từ 36% vào năm 1950; đạt đến sự cân bằng đồng đều giữa dân số nông thôn và thành thị vào những năm 1970; và lên tới 82% là mức độ đô thị hóa hiện tại của nước này (Joana Xavier Barros, 2004). Tuy nhiên, khoảng 25% dân số sống ở vùng đô thị - hơn 160 triệu người – thực chất là đang sống trong các khu ổ chuột (Robert Muggah, 2018). Ngoài ra, Mexico và Brazil có hơn 12 thành phố với hơn 1 tỷ dân (Manuel Rado Quirós, 2018). Tác động của thảm họa này là hàng triệu người phải sống trong khu ổ chuột (Robert Muggah, 2018). Nó cũng gây ô nhiễm môi trường, cạn kiệt tài nguyên và nhiều bệnh mới... (hơn 77% người Mỹ Latinh thiếu vệ sinh và chỉ có 28% nước thải của khu vực được thu gom từ cống rãnh được xử lý...) (Robert Muggah, 2018).

Hình 3. Tỷ lệ phần trăm của tổng dân số và tỷ lệ trung bình trong phát triển đô thị hóa của Mỹ Latinh so với thế giới. Nguồn (BBVA, 2017)

Có thể thấy nguyên nhân chính của hiện tượng này là tình trạng nhập cư một cách ồ ạt tạo ra sự gia tăng dân số cơ học. Các làn sóng di dân từ nông thôn ra các thành phố lớn để làm ăn sinh sống hoặc thiên tai buộc phải di dời dẫn ra bộc phát. Mà một trong số nguyên nhân của sự di dân từ nông thôn lên thành thị là do sự khác biệt về mức sống, cơ sở vật chất, .. ở nông thôn-thành thị rất rõ nét. “Các siêu đô thị và các thành phố lớn giàu nhất và có mạng lưới dịch vụ công cộng thiết yếu tốt hơn nhiều so với những nơi khác; các thành phố nhỏ hơn, các đô thị phụ và các khu ngoại ô nghèo hơn chút ít còn vùng nông thôn là nghèo nhất.” (Ngân Hàng Thế Giới và Quỹ Tiền Tệ Quốc Tế (IMF), 2013).

Bên cạnh đó là do cải cách ruộng đất không triệt để và quản lý yếu kém, lòng leo của chính quyền, rất nhiều người đã di cư lên thành thị ồ ạt, khó kiểm soát. (Kuddus et al., 2020).

Một số chính phủ Mỹ Latinh đã thực hiện chính sách để thúc đẩy nhà ở. Các chương trình nhà ở công cộng như ở Brazil, Chile, Argentina (Adrienne Arsht Latin America Center, 2014)...Tuy nhiên các dự án bị giới hạn ở ngoại vi thành phố và không tích hợp với giao thông công cộng và dịch vụ gây ảnh hưởng phân phối tài nguyên đất.

Một số thời điểm phát triển đô thị không theo quy hoạch (Inostroza, 2016) và các môi trường ven biển dễ bị tổn thương lân cận như vịnh, cửa sông, rạn san hô và rừng ngập mặn, có thể bị suy thoái và chia cắt (Barragán và de Andrés, 2016)...(de Andrés et al., 2018).

Sự đô thị hóa vô tổ chức đã gây ra ảnh hưởng đến môi trường. Việc đô thị hóa tự phát hoàn toàn không có sự quy hoạch hợp lý nào, nó không phù hợp với sự phát triển của công nghiệp hóa dẫn đến sự phân bố dân cư không đồng đều giữa các vùng (Usama Bilal, 2021). Và chính điều này đã làm cho đời sống sinh hoạt của người dân khó cải thiện, ảnh hưởng xấu tới môi trường. Môi trường bị ô nhiễm ngày càng nghiêm trọng hơn đặc biệt là môi trường không khí, nước, rác thải sinh hoạt có khối lượng rất lớn mỗi ngày, vứt không đúng nơi quy định (UIA, 2020).

Ngoài ra, giao thông tắc nghẽn, dịch vụ công cộng rơi vào tình trạng quá tải, tạo sức ép lớn về giải quyết chỗ ở cũng như việc làm cho những người nhập cư, tệ nạn xã hội dễ phát sinh ảnh hưởng đến trật tự xã hội như: trộm cắp, mại dâm, đặc biệt là tình trạng nghèo đói lạc hậu. (UIA, 2020).

Hình 4. Tắc đường tại thành phố Mexico. Nguồn: BNEWS

[Các thành phố ở Mỹ Latinh trong nhóm tắc đường nhất thế giới \(bnews.vn\)](https://bnews.vn/cac-thanh-pho-o-my-latinh-trong-nhom-tac-duong-nhat-the-gioi)

Dòng người nhập cư từ nông thôn ra thành thị những tưởng sẽ có cuộc sống tốt hơn song lại không có việc làm khiến cho việc sản xuất ở nông thôn bị đình trệ còn thành thị phải chịu áp lực lớn về vấn đề thất nghiệp (Usama Bilal, 2021). Quỹ đất ở thành thị vốn đã hạn hẹp nay lại thêm một bộ phận người nhập cư lớn nên việc đất chật người đông là điều không thể tránh khỏi. Vấn đề này tạo ra sự quá tải đối với các dịch vụ công, nhiều khu ổ chuột sẽ xuất hiện. Sống trong điều kiện sinh hoạt thiếu thốn, cực khổ làm cho dân cư nơi đây lâu ngày sẽ mắc những căn bệnh nguy hiểm như ung thư. (Usama Bilal, 2021)

Hình 5. Tình trạng đô thị hóa vô tổ chức, nghèo đói ở đất nước Haiti . Nguồn : SOHA

[Những bức ảnh gây sốc về Haiti, đất nước có Tổng thống vừa bị ám sát tại nhà riêng \(soha.vn\)](https://soha.vn/nhung-buc-anh-gay-soc-ve-haiti-dat-nuoc-co-tong-thong-vua-bi-am-sat-tai-nha-rieng)

Đô thị hóa có quy hoạch mang lại nhiều lợi ích cho loài người thế nhưng đô thị hóa vô tổ chức lại bị phản tác dụng. Với tình hình diễn biến phức tạp và đem đến những tác động tiêu cực cho cả con người và môi trường trên thế giới nói chung và ở Mỹ Latinh nói riêng thì những giải pháp cho vấn đề đô thị hóa vô tổ chức là rất cần thiết. Nhận thức được điều ấy, chính phủ đã đưa ra một số biện pháp để cải thiện những tình trạng tiêu cực. Chính phủ Mỹ Latinh đã thực hiện các bước để thúc đẩy cơ sở hạ tầng đô thị vì người nghèo, đặc biệt là liên quan đến nhà ở. Nhà ở và dịch vụ công cộng xây dựng gần trung tâm thành phố hơn. Trong một số trường hợp, chính quyền địa phương cũng sẽ khuyến khích nhà cho thuê (bao gồm cả các khoản thuế ưu đãi), di dân từ những nơi đông đúc về các vùng lân cận. Chính quyền tạo ra một số tiến bộ ấn tượng khi nói đến giao thông công cộng tích hợp. Các ví dụ được hoan nghênh rộng rãi nhất là các chương trình Xe buýt Nhanh (BRT), các chương trình được thiết lập ở [Curitiba](#) (Brazil) và [TransMilenio](#) ở Bogota (Colombia), [chương trình giao thông tích hợp ở](#) nhiều thành phố cũng được hưởng ứng và tổ chức hiệu quả. Ngày nay, hơn 42 thành phố lớn của Mỹ Latinh có hệ thống giao thông công cộng và 327 thành phố khác có làn đường dành cho xe đạp. Điều ấy giúp giảm thiểu tình trạng giao thông quá tải trong các đô thị.

Bên cạnh đó, Mỹ Latinh cần phải thực hiện triệt để công nghiệp hóa, hiện đại hóa để nâng cao đời sống dân cư đô thị, đô thị hóa phải gắn với công nghiệp hóa, hiện đại hóa mới có thể phát triển bền vững và có hiệu quả. Muốn thu hút nguồn tài chính tư nhân cho việc nâng cao mức sống ở các nông thôn tránh tình trạng đô thị hóa, phân bố dân cư không đồng đều, mọi tầng lớp chính quyền sẽ cần phải đề ra tầm nhìn và kế hoạch cho các thành phố của họ, đưa ra chiến lược rõ ràng với các mục tiêu rõ ràng, khả thi. Chính quyền thành phố cũng sẽ cần phát triển một hệ thống như giao thông công cộng, nhà ở, năng lượng, nước, chất thải và nền kinh tế kỹ thuật số để nâng cao chất lượng sống. Tương tự như vậy, các thành phố sẽ cần phải tiêu chuẩn hóa các thủ tục đầu tư, bao gồm cả việc giảm bớt các thủ tục hành chính nếu có thể. Không có giải pháp nào trong số này là mới, nhưng điều đó không khiến chúng trở nên kém quan trọng hơn. Khoản đầu tư mà các thành phố Mỹ Latinh thực hiện sẽ cần sự bền vững và vì người nghèo, đồng thời họ phải khai thác tiềm năng của công nghệ mới. Hỗ trợ chính quyền địa phương xây dựng, phân bố mật độ dân cư bớt dày đặc và giảm sự chênh lệch không đáng có; xây dựng đề án cùng những phúc lợi hợp lý nhằm thu hút và giữ chân người tài. Cuối cùng, những thành phố thành công nhất sẽ là những thành phố kết nối được với nhiều nhà đầu tư để lập kế hoạch cho một tương lai ổn định.

Hình 6. Thành phố Rio de Janeiro- Brazil. Nguồn: MeinBezirk

[Samba De Janeiro - Wiener Neustadt \(meinbezirk.at\)](https://www.meinbezirk.at/samba-de-janeiro-wiener-neustadt)

Tóm lại, tỉ lệ đô thị hóa ở các nước Mỹ Latinh hiện nay vào khoảng 80%, gây ra tác động tiêu cực đến môi trường nước, không khí, rác thải đô thị... Để giải quyết vấn đề này, vai trò của các nhà lãnh đạo là vô cùng quan trọng. Thứ nhất, các đô thị cần có một tầm nhìn phát triển và thực hiện các cam kết để khắc phục các khó khăn, giải quyết các vấn đề về môi trường và kinh tế. Tầm quan trọng của quy hoạch đô thị, luật xây dựng, các chính sách môi trường và sự chú trọng vào quản lý và giữ gìn tài sản đã tạo điều kiện duy trì hệ thống đô thị hiệu quả, chất lượng cao của các tiện nghi và sự sống động. Thứ hai, các đô thị cần tập trung đầu tư vào khoa học tìm kiếm các giải pháp sáng tạo, xây dựng được văn hóa môi trường (Khuc, 2022; Q. H. Vuong, 2018, 2021; Q. H. et al. Vuong, 2018)– từ nhận thức đến hành động vì môi trường của người dân đô thị. Đặc biệt, sự đô thị hóa cũng phải tích cực gắn liền với số hóa hơn trong tương lai (Nguyễn Tổ Lăng, 2018).

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Adrienne Arsht Latin America Center. (2014, February 5). Urbanization in Latin America - Atlantic Council. *Atlantic Council*.
<https://www.atlanticcouncil.org/commentary/article/urbanization-in-latin-america/>
- BBVA. (2017, July). *Urbanization in Latin America*. BBVA Group.
https://www.bbva.com/wp-content/uploads/2017/07/Urbanization-in-Latin-America-BBVA-Research.pdf?fbclid=IwAR0SDgV0WiQ6IPx8_mCS0vklTFTG5-h-F9yV8faubRvtgo6R6GnkEvLY_1I
- de Andrés, M., Barragán, J. M., & Scherer, M. (2018). Urban centres and coastal zone definition: Which area should we manage? [Elsevier Ltd]. In *Land Use Policy* (Vol. 71).
<https://doi.org/10.1016/J.LANDUSEPOL.2017.11.038>
- Joana Xavier Barros. (2004). Urban Growth in Latin American Cities [Birkbeck, University of London]. In *ProQuest LLC 2014*. <https://core.ac.uk/download/pdf/78076244.pdf>
- Khuc, Q. Van. (2022). Về khả năng ứng dụng của hệ xử lý thông tin 3D và nguyên lý bán dẫn giá trị trong tìm kiếm giải pháp cho vấn đề ô nhiễm môi trường và biến đổi khí hậu ở Việt Nam. *Tạp Chí Kinh Tế và Dự Báo*, 1–5. <https://kinhtevadubao.vn/ve-kha-nang-ung-dung-cua-he-xu-ly-thong-tin-3d-va-nguyen-ly-ban-dan-gia-tri-trong-tim-kiem-giai-phap-cho-van-de-o-nhiem-moi-truong-va-bien-doi-khi-hau-o-viet-nam-20840.html>
- Kuddus, M. A., Tynan, E., & McBryde, E. (2020). Urbanization: A problem for the rich and the poor? *Public Health Reviews*, 41(1), 1–4. <https://doi.org/10.1186/S40985-019-0116-0/METRICS>
- Manuel Rado Quirós. (2018). Growth of urbanization slows in Latin America | BBVA. *BBVA Group, Construction and Property*. <https://www.bbva.com/en/growth-urbanization-slows-latin-america/>
- Ngân Hàng Thế Giới và Quỹ Tiền Tệ Quốc Tế (IMF). (2013). Các nước đang phát triển cần dùng đô thị hóa để thực hiện mục tiêu phát triển thiên niên kỷ: Báo cáo của Quỹ tiền tệ Quốc tế và Ngân Hàng Thế Giới. In *The World Bank Group*.
<https://www.worldbank.org/vi/news/press-release/2013/04/17/developing-countries-need-to-harness-urbanization-to-achieve-mdgs-imf-world-bank-report>
- Nguyễn Tổ Lăng. (2018, November 25). Những bài học kinh nghiệm của thế giới và Việt Nam trong quá trình đô thị hoá và phát triển bền vững. *Cổng Thông Tin Điện Tử Bộ Xây Dựng*.
<https://moc.gov.vn/tl/tin-tuc/51410/nhung-bai-hoc-kinh-nghiem-cua-the-gioi-va-viet-nam-trong-qua-trinh-do-thi-hoa-va-phat-trien-ben-vung.asp>
- Robert Muggah. (2018, June 7). Latin America's cities are ready to take off. But their infrastructure is failing them | World Economic Forum. *Co-Founder, SecDev Group and Co-Founder Igarape Institute*. <https://www.weforum.org/agenda/2018/06/latin-america-cities-urbanization-infrastructure-failing-robert-muggah/>
- Ruel, M. T. (2016). Urbanization in Latin America: Constraints and Opportunities for Child Feeding and Care. *SAGE Journals*, 21(1), 12–24.
<https://doi.org/10.1177/156482650002100103>
- Thangavel Palanivel. (2017). Rapid urbanisation: opportunities and challenges to improve the well-being of societies | Human Development Reports. In *Blog HDialogue*.
<http://hdr.undp.org/en/content/rapid-urbanisation-opportunities-and-challenges-improve-well-being-societies>
- UIA. (2020). Uncontrolled urban development | World Problems & Global Issues | The Encyclopedia of World Problems. In UIA (Ed.), *The Encyclopedia of World Problems and Human Potential* (Unique). UIA: UNION OF INTERNATIONAL ASSOCIATIONS.
<http://encyclopedia.uia.org/en/problem/132729>

- Usama Bilal, M. P. M. (2021, December 17). The effects of urbanization on mortality: Latin America vs. United States | Urban Health Network for Latin America and the Caribbean. *Drexel Urban Health Collaborative*. <https://drexel.edu/lac/media/blog/2021/December/>
- Vuong, Q. H. (2018). The (ir)rational consideration of the cost of science in transition economies. *Nature Human Behaviour*, 2(1), 5. <https://doi.org/10.1038/s41562-017-0281-4>
- Vuong, Q. H. (2021). The semiconducting principle of monetary and environmental values exchange. *Economics and Business Letters*, 10(3), 284–290. <https://doi.org/10.17811/eb1.10.3.2021.284-290>
- Vuong, Q. H. et al. (2018). Cultural additivity: behavioural insights from the interaction of Confucianism, Buddhism and Taoism in folktales. *Palgrave Communications*, 4(143). <https://doi.org/10.1057/s41599-018-0189-2>